

І. М. Трахтенберг

Інтоксикація

ІНТОКСИКАЦІЯ (від ім..., ін... і грец. τοξικὸν – отрута) – патологічний стан, зумовлений загальною дією на організм токсичних речовин ендogenous (внутрішнього) або екзогенного (зовнішнього) походження. До екзоген. токсинів належать *отрути* тварин. і рослин. походження (бактеріал. токсини, зміїна отрута тощо), пром. отрути (миш'як, свинець, бензол тощо), *ліки* (при прийомі без контролю лікаря або індивід. несприйнятливості), бойові отруйні речовини. До ендogenous. – речовини, що виникають в організмі при тяжких захворюваннях печінки і нирок, порушеннях обміну речовин, діяльності залоз внутр. секреції, екстремал. станах, а також мікробні токсини (при інфекц. хворобах), продукти розпаду тканин (при злоякіс. пухлинах, опіках та ін.). Ендogenous. І. – отруєння продуктами життєдіяльності бактерій, що знаходяться в організмі. І. речовинами, що виникають в організмі, називають аутоінтоксикацією, отруєння гормонал. продуктами – токсикозом (токсикозом іноді називають і отруєння екзоген. отрутами). Хвороботворна дія отрут залежить від їхньої кількості, тривалості впливу, фіз.-хім., біол. властивостей, а також від реактивності організму. Отруйні речовини можуть діяти безпосередньо на тканини або на окремі органи і системи (переважно на нерв., серц.-судинну та кровотворну) після всмоктування, перешкоджати насиченню крові киснем, порушувати обмінні (біохім.) процеси. Іноді І. стає провід. патогенет. чинником, що визначає розвиток клініч. картини (уремія, токсикоінфекції, тиреотоксикоз, токсична дифтерія, токсична диспепсія та ін.). Екзогенна І. може розвиватися внаслідок резорбтив. дії отрут під час потрапляння на шкіру і слиз. оболонки, вдиханні парів або аерозолів, надходженні в шлунк.-кишк. тракт. Її характер залежить від токсичності, фіз.-хім. властивостей і кількості отрути, що потрапила в організм. Важливу роль відіграють стан організму, вік, стать та індивід. особливості, що впливають, зокрема, на кінетику метаболізму отрути в організмі людини. Джерелом І. може бути не сама речовина, що потрапила в організм, а продукти її метаболізму. За умовами виникнення розрізняють побут., профес. отруєння, ураження отруй., радіоактив. речовинами, компонентами ракет. палива, тех. рідинами. Серед побут. отруєнь найпоширенішими є харч. (токсини бактерій, отруйні гриби, рослини) та медикаментозні (передозування лікар. засобу, помилковий прийом ліків, підвищена індивід. чутливість організму) І. Профес. І. можуть виникати у працівників пром. виробництва і с. господарства, де в технол. процесі застосовують або утворюються шкідливі речовини, у випадках

недотримання захис. заходів і правил техніки безпеки. За особливостями клініч. перебігу І. поділяють на гострі й хронічні. Гострі І. виникають при надходженні в організм отруй. речовин у токсич. дозах. Їм властиві гострий початок і виражені симптоми отруєння. Хронічні І. зумовлює тривалий систематич. вплив на організм малих доз токсич. речовин (як у вироб. умовах, так і в побуті). Механізми ендоген. і екзоген. І. мають багато спільних рис, оскільки ушкоджувал. чинником є токсич. агент. Окрім того, І., викликана екзоген. чинником, може реалізуватися ендоген. шляхом. Розвитку І. протистоять детоксикуючі системи організму, що здійснюють хіміч. перетворення токсич. речовин на менш токсичні або розчинні речовини, які піддаються виведенню з організму (окислення, гідроліз, метилювання та ін.). Ці процеси відбуваються за участі фермент. систем організму, які забезпечують знешкодження та метаболічні перетворення отруй. речовин. Отрути, що надходять у кров, потрапляють у печінку і частково в ній нейтралізуються. І. розвивається при наявності в організмі такої кількості токсич. речовин, що перевищує можливості детоксикуючих систем, або при їхній неповноцінності. Тяжкість І. визначають за величиною токсич. дози і реактивністю організму. Відповідно виділяють І. легкого, середнього та важкого ступенів. При І. вживають заходи, спрямовані на виведення отрути з організму (використання адсорбентів, антидотів, фізіол. розчину тощо), нормалізацію функцій організму (препарати, які підтримують дихання, діяльність серця). При тяжкій І. застосовують методи інтенсив. терапії і реанімації; при незнач. отруєннях – вітамінотерапію, а також симптоматичні засоби. У психіатрії термін використовують на позначення стану т. зв. метафіз. (філософ.) І. – псих. розладу, який спостерігається переважно при шизофренії в підлітк. віці і полягає у прагненні вирішувати абстрактні глобал. проблеми, відсторонюючись від реал. дійсності.

Рекомендована література

1. Трахтенберг И. Книга о ядах и отравлениях. К., 2000.

Бібліографічний опис:

Інтоксикація / І. М. Трахтенберг // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-12425>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).